

Activiteiten

In deze rubriek vermelden wij de activiteiten die het Vlaams Ruraal Netwerk in de nabije toekomst organiseert. Voor alle details verwijzen wij u naar onze website. Daar vindt u ook informatie over activiteiten die anderen in het kader van het PDPO II organiseren.

Reeds gemist ?

Op onze website vindt u een verslag terug van alle activiteiten die het Vlaams Ruraal Netwerk in het verleden organiseerde of bezocht.

Gepland in 2009

Eind oktober plannen we een contactdag voor de Vlaamse en Waalse Leader-groepen en op 3 december organiseren we een studievoormiddag op Agribex. Meer informatie over inhoud en inschrijvingsmodaliteiten vindt u terug op <http://www.ruraalnetwerk.be>.

Toekomst voor het verleden?

Is er een toekomst voor ons verleden? Zijn we ons bewust van de voorgeschiedenis van ons Vlaamse platteland? Hebben we wel genoeg aandacht voor die tekens uit het verleden? Weten we bijvoorbeeld nog dat lindes vroeger aan het begin van een boerderijdeef werden geplant om een bezoeker hartelijk welkom te heten?

Foto: Beleidsdomein Landbouw en Visserij

Wie het Vlaamse platteland met aandacht bekijkt, ziet overal elementen uit het verleden opduiken. Deze "rurale erfgoedelementen" kunnen klein of groot, duidelijk of slechts een suggestie zijn. Bomen, planten, struiken, kappelletjes, oude verbindingswegen, sporen van vroegere landindeling... alle behoren ze tot ons gemeenschappelijk erfgoed. Het is dan ook onze gemeenschappelijke taak om hier samen voor te zorgen. Landbouwers, plattelandsbewoners en bezoekers kunnen hieraan meewerken.

Het Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling stimuleert het rurale erfgoed op diverse manieren. Zo wordt niet enkel de teelt van oude fruitsoorten en het kweken van lokale veerassen begunstigd, maar worden ook middelen uitgetrokken voor de herwaardering van kleine landschapselementen en de inpassingen in een moderne landindeling. In deze nieuwsbrief worden hiervan enkele voorbeelden aangehaald.

Voor het interview spraken we met enkele collega's van het Vlaams Instituut voor Onroerend Erfgoed. Zij toonden ons een andere manier van kijken naar het Vlaamse platteland en gaven ons heel wat praktische voorbeelden.

Wie door de inhoud van deze nieuwsbrief wordt geprikkeld om meer over het Vlaamse platteland te weten te komen, nodigen we van harte uit op onze studiedag rond ruraal erfgoed (3 december 2009, tijdens Agribex). Het programma en informatie rond inschrijvingsmodaliteiten vindt u in bijlage.

Geniet op uw volgende tocht doorheen het Vlaamse platteland van de omgeving en neem tijd om te ontspannen onder die oude boom of bij dat mooie plattelandskappelletje.

Het Vlaams Ruraal Netwerk-team

Behoud van met uitsterven bedreigde lokale veerassen en variëteiten van hoogstamboomgaarden

Foto: Beleidsdomein Landbouw en Visserij

Deze agromilieumaatregel (As 2 van het PDPO II) subsidieert de teelt van lokale variëteiten van hoogstamboomgaarden en van bedreigde dierrassen (drie "dubbeldoel" runderrassen, die zowel voor vlees- als voor melkproductie gebruikt worden, en tien schapenrassen). Deze traditionele rassen, die commercieel minder interessant zijn, dreigen namelijk te verdwijnen. Dankzij het behoud van onze "oude" rassen kunnen de

genetische diversiteit en een deel van ons levend erfgoed toch in stand worden gehouden.

Het genetisch materiaal van de oude rassen kan inspelen op veranderende omstandigheden die leiden tot hernieuwde belangstelling voor bepaalde eigenschappen. Zo kan bijvoorbeeld een nieuwe smaak ontwikkeld worden of kan geselecteerd worden op weerstand tegen bepaalde ziekten. Vaak zijn deze rassen heel goed aangepast aan ons klimaat en stellen ze weinig eisen aan hun omgeving. Zo kunnen de runderen en de schapen bijvoorbeeld ingezet worden in begrazingsprojecten.

Hoogstamfruitbomen hebben een belangrijke landschappelijke en ecologische waarde. Ze zijn van oudsher niet weg te denken uit ons landschap. Naast hun fruitproductie hebben ze nog andere troeven: ze kunnen worden ingezet als weide voor kalveren of schapen. Bovendien zorgen zij voor schuil- en broedplaatsen en voldoende voedsel voor kleine zoogdieren en vogels.

Volgende erkende verenigingen staan in voor de promotie en administratieve organisatie:

Steunpunt Levend Erfgoed vzw (schapen):

staf.vandenbergh@sle.be - www.sle.be

Vlaamse Rundveeteelt Vereniging vzw (runderen):

Gabriel.Deschuymer@crv4all.com - www.vrv.be

Nationale Boomgaardenstichting vzw (hoogstamfruitbomen):

info@boomgaardenstichting.be - www.boomgaardenstichting.be

Hopproject Faluintjes

Wat Faluintjes zijn, daarover voeren etymologen nog altijd verhitte discussies. De Faluintjesgemeenten liggen in elk geval ten oosten van Aalst, tegen de grens met Vlaams-Brabant. Het 'Hopproject' is een PDPO II-project dat onder As 3 valt en werkt rond de instandhouding en opwaardering van het ruraal erfgoed.

Foto: Stad Aalst

In de streek won de teelt en de handel van hop, vermoedelijk al vanaf de 14de eeuw, aan belang. Het landschap van de regio kenmerkte zich door de aanwezigheid van metershoge hopstaken die in de zomermaanden begroeid waren met bloeiende hopplanten. Algemeen kunnen we stellen dat hop een belangrijke landschappelijke waarde heeft en de identiteit van de regio mee bepaalt. Vanuit deze optiek laat de dienst Landbouw van de stad Aalst een bestaand hopveld renoveren en opnieuw onderhouden door kansengroepen. Zij zullen hierbij begeleid en opgeleid worden door Roger Baert, een gewezen hopboer.

Dit jaar werd er voor het eerst op 6 september de 'Hopdag' georganiseerd, met als evenementen: de oogst van de hopranken, een hopplukwedstrijd, een hopkeuring en een filmvoorstelling over de nog resterende hopboeren en de teeltwerkzaamheden in het hopveld. In samenwerking met het personeel van 't Gasthuys - Stedelijk Museum te Aalst, zullen verhalen, foto's, geschiedenis en kennis omtrent de hopteelt worden verzameld, gedigitaliseerd en bewaard.

Tenslotte hopen de Faluintjes op termijn, dankzij de opleving van de streekgebonden ingrediënten/producten, de commerciële hopteelt terug aan te wakkeren zodat de brouwerijen uit de buurt, die nu al vragende partij zijn, hop uit eigen streek kunnen aanwenden voor het brouwen van hun (streek) bieren.

Meer informatie: www.defaluintjes.be of 053 73 22 08

Molendomein Scherpenberg

In het Antwerpse dorpje Westmalle bevindt zich de prachtige stenen molen, genaamd 'Scherpenbergmolen'. Deze werd in 1843 opgericht door de gebroeders Joannes en Petrus Mullenbrück. De benaming heeft de molen te danken aan zijn ligging bij de plaatselijke Scherpenberg. Het project bevindt zich onder de As 3-maatregel rond het instandhouden en opwaarderen van het ruraal erfgoed.

Foto: Gemeente Malle

Door de PDPO II-steun heeft en zal de gemeente kunnen voorzien in de aanleg van nieuwe wandelpaden, de aanleg van een parkeerplaats en een stalplaats voor containers voor de uitbaters van het molenhuis. Ook de bezoekersparking, de laagstammige fruitboomgaard en het pad naar de molen worden onder handen genomen. Zo zal de molen beter in het zicht van de Antwerpsesteenweg staan. Natuurlijk horen er ook schapen bij de molen; die zal je kunnen vinden in het noordoostelijke deel van het domein. Katrien Van Der Broeck, projectcoördinator, is landschapsarchitecte van opleiding, zodat zij dit project zelf heeft kunnen uittekenen. Glenn Weyers staat in voor het financiële en administratieve luik. Bij de Molenfeesten van 2010 zou het project volgens hen moeten afgerond zijn.

De partners 'Toerisme Malle' en 'Stichting Kempens Landschap' zijn zeer belangrijk voor het project. Zij hebben er onder andere voor gezorgd dat de aankoop van het tweede perceel van de verkaveling rondom de molen een feit was. Door die aankoop optimaliseerde men de windvang voor de molen en blijft het authentieke karakter ook behouden. Men kan de molen in al zijn glorie iedere zondag tussen 13u30 en 17 uur komen bekijken en bezoeken. Dan voert hij zijn aloude functie uit, namelijk het malen van graan tot meel. Je kan dan ook de verschillende zolders een bezoekje brengen. Ook kan je er zowel voltarwemeel kopen om zelf brood te bakken of heerlijk molenbrood verkrijgen.

Meer informatie: Glenn.Weyers@malle.be of toerisme@malle.be

Op zoek naar een evenwicht tussen "oud" en "modern"

Foto: Vlaamse Landmaatschappij

Via ruilverkaveling speelt de Vlaamse overheid in op de evoluties in landbouw en platteland. Sinds de naoorlogse periode stimuleert dit systeem van herverkaveling tot grotere en meer regelmatige percelen de ontwikkeling van de landbouwsector en een steeds efficiënter landgebruik. Waar een verhoging van de landbouwproductie vroeger het primaire doel van ruilverkaveling was, is dit ondertussen geëvolueerd tot een instrument voor de multifunctionele inrichting van een gebied. Doordat niet enkel duurzame landbouw maar ook landschapszorg, natuursorg, aandacht voor cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed en recreatief medegebruik worden meegenomen, draagt de moderne ruilverkaveling bij tot de leefbaarheid van het gebied. De private belangen van de betrokken eigenaars en gebruikers en het algemeen maatschappelijk belang worden zoveel mogelijk in evenwicht gehouden.

Moderne ruilverkavelingsprojecten hebben aandacht voor het rurale erfgoed in het landschap. In de mate van het mogelijke worden oude wegen terug in gebruik genomen of gebruiksvriendelijk(er) gemaakt, ontwikkelt men routes langs ruraal erfgoed en/of worden archeologische sporen geaccentueerd en gekoesterd. Een "moderne" herverkaveling van landbouwgebied heeft namelijk aandacht voor de sporen uit het verleden. Zo zorgde een ruilverkavelingsproject in Grootloon bijvoorbeeld niet enkel voor een herindeling van percelen en een verbeterde waterhuishouding, maar ook voor de bescherming van lokale fauna en flora, de herwaardering van een oude verbindingsweg die teruggaat tot de Romeinse periode (zie foto) en de uitwerking van een toeristisch wandelwegennetwerk.

Meer informatie: www.vlm.be

Foto: Vlaams Ruraal Netwerk

Om onze kennis over natuurlijk erfgoed te vergroten, keken we over de muur bij het Vlaams Instituut voor Onroerend Erfgoed (VIOE). Deze wetenschappelijke instelling (deel van het Agentschap R-O Vlaanderen) staat in voor het onderzoek naar en de inventarisatie van het onroerend erfgoed in Vlaanderen. We spraken Geert Van Der Linden en Paul Van den Brent aan over hun interesse voor "het werk van de mens binnen de natuur" en hun visie op het natuurlijke erfgoed in Vlaanderen.

Colofon

Deze nieuwsbrief werd gerealiseerd door het Vlaams Ruraal Netwerk, in uitvoering van het Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling 2007-2013 (PDPO II).

Contact:

Vlaams Ruraal Netwerk
 Vlaamse overheid
 Departement Landbouw en Visserij
 Koning Albert II-laan 35, bus 40
 1030 Brussel
 Tel: +32(0)2 552 77 17
 Email: ruraalnetwerk@vlaanderen.be
 Website: www.ruraalnetwerk.be

Layout: WIZZ bvba | www.wizz.be

Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling:
 Europa investeert in zijn platteland

v.u. Jules Van Liefveringhe, Secretaris-Generaal,
 Departement Landbouw en Visserij

Natuurlijk erfgoed.

Paul en Geert, wat verstaan jullie onder "natuurlijk" erfgoed?

Voor ons zijn dat natuurlijke elementen die functioneerden in een maatschappij of die een economisch of functioneel nut hadden. Hier kan veel onder vallen: bomen, houtkanten, grachten, ... Het is onze taak deze zo goed mogelijk in kaart te brengen. Zo inventariseren we op dit moment de nog bestaande houtige beplantingen (bomen, planten, struiken) met erfgoedwaarde. Hierbij kijken we niet enkel hoe deze vanuit het verleden tot bij ons zijn gekomen (de erfgoedwaarde), maar houden we ook rekening met de esthetische, natuurwetenschappelijke en (cultuur-)historische waarde. Ondertussen omvat onze databank al zo'n veertienhonderd elementen, te situeren op circa zeshonderd locaties in Vlaanderen. Dit is al een mooi resultaat, maar er is nog veel werk te doen. Het nadeel van "natuurlijk erfgoed" is namelijk dat het vergankelijk is.

Passen deze erfgoedelementen nog binnen ons moderne landbouwstelsel?

Doordat de functie van bijvoorbeeld de houtige elementen niet meer beantwoordt aan de huidige landbouw zien we dat deze snel aftakelen. De struiken, bomen en planten worden niet meer onderhouden en degraderen snel. Wij willen deze nu net behouden, zonder het landschap daarvoor te bevriezen. We moeten nieuwe gebruiksvormen zoeken die toch in een normaal beheer kunnen gestopt worden.

Wat stellen jullie dan voor?

Het natuurlijk erfgoed takelt steeds verder af. Hun nut als materiaal voor landbouwactiviteiten en ambachten vermindert steeds meer en daardoor worden de beplantingen niet meer onderhouden. Hoe kunnen we deze erfgoedelementen dan toch bewaren? We zien dat het vroegere functionele nut werd vervangen door een versierend nut. Dit kan makkelijk in een modern beheer worden meegenomen, als men tenminste zowel met het landschappelijk als met het historisch belang rekening houdt. Dan denken we bijvoorbeeld aan "agroforestry", waarbij bomenrijen met gras- of akkerland worden gecombineerd.

Wat vinden jullie van de inspanningen rond erfgoed in het PDPO II?

Als je de PDPO II-maatregel rond kleine landschapselementen met de erfgoedbril op bekijkt zou er (nog) meer aandacht naar de streekeigenheid moeten gaan. Wij hebben hier nu al problemen mee tijdens onze inventarisaties: zo zien we bij boerderijen soms een beplanting die totaal niet typisch is voor de streek. Een voorbeeld is de Spaanse aak: deze wordt zeer vaak aangeplant langs wegen en verwildert gemakkelijk. Vroeger vonden we deze vooral in de leemstreek. Hij werd in hagen gezet en geknot. Boeren maakten er zelfs kippenstokken van. Plots zie je dan dat ze in de zandstreek opduiken – een grond waar ze eigenlijk niet voor geschikt zijn. Ook redeneert men bij nieuwe beplantingen niet meer zoals vroeger, toen men specifieke planten nodig had om bepaalde ambachten of activiteiten te kunnen uitvoeren. Een voorbeeld hiervan is kornoelje, waarvan de buigzame takken gebruikt werden als herstellingsmateriaal voor zaken die onder slijtage stonden. Deze vonden we dan ook vaak bij watermolens.

Vanuit het Vlaams Instituut voor Onroerend Erfgoed kunnen we aangeven waar welke planten best worden aangeplant. Hierdoor kan naast de natuur- en toeristische waarde ook aandacht worden geschonken aan de historische gebruikswaarde van de landschapselementen. Vooral bij boerderijen is de contextwaarde, zoals we dat noemen, van groot belang. Wanneer we een hoogstamboomgaard bij een oude boerderij zien, klopt de context en kunnen we spreken van een representatief ensemble dat refereert naar het verleden. Een ander voorbeeld is het beschermen van de mesthoop. Dit "zwarte fortuin" van de boer werd vroeger omringd met allerlei beplantingen, zodat de mest "kon rijpen". Dergelijke kennis uit het verleden mag toch niet verloren gaan!